

RÉGI MAGYAR NYOMTATVÁNYOK EGYETLEN PÉLDÁNYAI A BRITISH MÚZEUM KÖNYVTÁRÁBAN.

Közli: Szabó Károly.

Nagy István könyvtárával számos ritka régi magyar nyomtatvány és hungaricum között számításom szerint tizenegy olyan régi magyar nyomtatvány került List és Francke lipcei könyvárusok birtokába, és így külföldre, melyekből hazánkban maig egy példányt sem sikerült fölfedeznünk.

Hogy Nagy István könyvtárából List és Franckétől a British Múzeum könyvtára igen számos becses darabot vásárolt, arról volt ugyan tudomásom: de minthogy azt nem tudhattam, hogy a kérdéses egyetlen példányok közül, melyek jutottak ez intézet vagy más vevők birtokába, »Régi Magyar Könyvtár«-amban a Nagy István magyar unicumait a Lipcsében 1870-ben kiadott »Catalogue« rövid s nem eléggé pontos czimei szerint fölvettem ugyan, de ezen unicumok lelhelyeit nem jelölhettem meg, az általam nem látott munkák könyvészeti hű leírását nem adhattam.

A mult év második felét Felméri Lajos tanártársam és barátom oktatás- és nevelésügyi tanulmányai kedvéért Londonban töltvén, e kedvező alkalmat fölhasználtam arra, hogy általa értesülést nyerjek a Nagy István könyvtárából a British Múzeumba jutott magyar unicumok és igen ritka hungaricumok felől. Az ő szíves közlése után vagyok szerencsés az említett tizenegy unicum közül hétnek pontos könyvészeti leírását adni és így munkám ebbeli hiányát pótolni. Ezek a következők:

1. Melius Péter. Krisztusnak, szent Péternek, szent Pálnak és Pápnak egymással való Beszélgetési. Irta Melius

Péter. Debreczenben. 1570. 8-r. a—h 4 = $7\frac{1}{2}$ iv = 60 sztlan levél (ha teljes).

Egyetlen csonka példány; melyből elül a—b 1, (= 9 levél), közben b8, c1, c8, d1, d8, e1, e2, e7, e8 és f6, összesen 19 levél hiányzik. Ezen csonka példány egy kötetben maradt fön Melius Péter Debreczenben 1562-ben nyomtatott Catechismusának ugyancsak csonka példányával. A hiányzó cím kézirattal van pótolva. A könyv tábláján következő jegyzet áll: »Ezen ritka és unicum exemplár könyvnek címjét megtaláltam Sándor Könyvesház III. 99. Sem a Gr. Teleki Sám (könyvtárában) sem a Múzeumban nem találtatik. Kár, hogy ez is csak töredék. Nagy Gábor m. k.« — Említi ezen példányt Weszprémi, Biogr. Medic. Hung. Cent II. Pars I. 46. 47. l., hol idéz is belőle.

Min alapszik Weszprémi és Sándor István meghatározása, kik e címlaptalan példányt Debreczen 1570-re helyezték, nem tudom, s e meghatározást biztosnak állítani nem merem. Abból a körülményből, hogy ezen könyvecskének a Teleki-könyvtárban fönmaradt csonka példánya, melynek ajánlása 1562-ben kelt, s melyet éppen ezért Debreczen 1562-re vettem föl (R. m. kt. 50. sz.), éppen úgy, mint az egykor Weszprémi és Nagy Gábor birtokában volt s most a British Múzeumban lévő csonka példány, 8-rétben jelent meg, s mindkét példány ivjegyei (a—h) kis betűkkel vannak jelölve, továbbá, hogy a Teleki-könyvtárban is fönmaradt Melius debreczeni 1562-diki 8-rét Catechismus, mely a British Múzeum leirt csonka példányával egybekötve találtatik, azt gyanitom, hogy a két csonka példány azon egy kiadás 1562-ből, s az 1570. évszám a címbe csak gondolomra volt fölvéve. Ezen kérdést azonban csak a két példány összehasonlítása után lehetne eldönteni.

Említve: Régi Magyar Könyvtár 79. sz.

2. Szep Historias ének az Telamon királyról, és az ő fianac Diomedes szörnyő haláláról. Ad Notám, Hatalmás Wram &c. (Fametszet). Nyomtattot Colosuárat Heltaj Gáspárné Mühellyebe 1578 Esztendőben. 4 r. A—B = 2 iv = 8 sztlan levél.

Említve: Régi Magyar Könyvtár 143 sz.

3. Tolnai Bálint. A Szent Ianos Latasanac 12. resze-

ből való enek, Mely Mostan Uyontaban Az Kereztieneknek Nagy Vigasztalásokra es hasznokra. Valentinus Tholnai által, Magyar rythmusokra szerzettetett. Anno D. M.D.LXXIX. Szerenczenec forgasarol: Notara. Prima Pars Continens exegesim visionis. Secunda Pars Continens interpretationem visionis locos in eo insigniores, inprimisque de Ecclesia et furore Diaboli aduersus pios. Tertia Pars De Certamine et victoria veri Michaelis Jesu Christi aduersus Draconem Sathanam. Quarta Pars Catalogum continens militantium in Castris Sathane. 4r. A—F₁ = 5¹/₄ iv = 21 sztlan levél (ha teljes).

Hiányzik közben E₂—E₄ = 3 levél.

Említve: »R é g i M a g y a r K ö n y v t á r. 161. sz.

4. Valkai András. Az Nagysagos Bank Bannak Historiaia Mikeppen az Andras Kirali Felesege az Bank Ban Iambor Hites Feleseget az öczeuel meg szeplősítettte, S. mikepen Bank Ban az ő Iambor Hitesenek meg szeplősytettesert az Kiralne Aszszont le vagta. Debrecembe Nyomtatott Rodolphus Hoffhalter által Anno 1580. 4-r. A—B = 2 iv = 8 sztlan levél.

Az utolsó levelen Tinódinak »Az Hegedvssökröl« szóló éneke van függelékül adva.

Első kiadása: Heltai Cancionaléjában, Kolozsvár. 1574. — 2, Debreczen. 1574. — 3, Kolozsvár. 1580.

Említve: R é g i M a g y a r K ö n y v t á r. 164. sz.

5. Dézi András. Minoris Tobiae Connubium Andreas Desi in Debreczen Deo volente Transcripsit Anno Domini 1550. Debrecembe. Nyomtatott Rodolphus Hoffhalter által 1582. Esztendeben. 4-r. A—B = 2 iv = 8 sztlan lev.

Újabb kiadása: Bártfa, év n. (XVI. század).

Emlive: R é g i M a g y a r K ö n y v t á r 190. sz.

6. Husztai Péter. Aeneis azaz az Troyai Aeneas Herzeg Dolgai, mellyben Troya vetele es romlása, Troiaiak budosások Acneással eggiütt, hadok Olaszországban, es Romanak eredeti, nagy szep diszes verseckel meg iratik. I. Pars. Troia veszessenek oka, Görögök hada Troiara, es Troia meg vetele. Ad Notam: Batorsagot arrol feienkent vehetünk. Debrecembe, Nyomtatott Rodolphus Hoffhalter által. 1582. Esztendeben. 4-r. A—H₂ = 7¹/₂ iv = 30 sztlan levél.

Első kiadás. — 2. Bártfa 1580. — 3. Kolozsvár. 1624.

Említve: Régi Magyar Könyvtár 192. sz.

7. Sztárai Mihály. Historia Cranmerus Thamas Ersek nek az igaz hitben valo alhatatossagarol, ki mikor az Papa tudomaniat hamisolnaia Angliaban Maria Kiralne Aszszony által szörniü halalt szenuedet. Stárai Mihaly által enekben szerzetet: Debrecembe, Nyomtattatot Rodolphus Hoffhalter által: 1582. Esztendeiben. 4-r. A—B = 2 iv == sztlan levél.

Több kiadása nem ismeretes.

Említve: Régi Magyar Könyvtár. 194. sz.

A British Múzeum ezen 7 unicuma közül csak három van olyan, mely több kiadást nem ért, u. m. Telamon király historiája, Tolnai Bálint éneke és Sztáraitól Cranmer érsek historiája. E három darabnak, melyet hazánk könyvtáiraiban más kiadásban sem találhatunk, kívánatos volna a Magyar Nemzeti Múzeum számára betűhű másolatát vétetni.

Nagy István könyvtárával még a következő unicumok kerültek külföldre.

1. Historia bipartita ex I. regum 1. et 3 capitibus desumpta. Debrecini Rod. Hoffhalter. 1581. 4-r. Említve: Régi Magyar Könyvtár 179. sz.

2. Csengeri András. Historia Josephi Judei cognomento Flavii de bello Judaico cum Romanis. Debrecembe. R. Hoffhalter. 1582. 4-r. Említve: Régi Magyar Könyvtár. 188. sz.

3. (Zombori Antal.) Historia sacra continens praelia ac pugnas filiorum Israel cum gentibus ethnicis . . . Debrecini R. Hoffhalter 1583. 4-r. Említve: Régi Magyar Könyvtár 203. sz.

4. Vallástétele az öt szabad kir. városoknak felső Magyarorszában. Cassán. 1634. 8-r. Említve: Régi Magyar Könyvtár 635. sz.

Ezek List és Francketől nem jutottak a British Múzeum könyvtárába, hol a leggondosabb kutatás után sem találhatók. Érdekes volna tudnunk, kik szerezték meg ez unicumokat, s különösen kinek birtokába került Zombori Antal szent történeti éneke, mely csak ez egy kiadásban jelent meg s Toldy előtt is

222 Régi m. nyomtatványok egyetlen példányai a British Múzeum könyvt.

csak Nagy István egyetlen példányában volt ismeretes. A más három darab más kiadásban hazánk egyik vagy másik könyvtárában föltalálható, és így ezekben, ha külföldre vándoroltak is, vesztésünk nem oly sajnós, mint Zombori énekében, melyet tudtomra hazánk egy könyvtára sem mutathat föl.

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUMI KÖNYVTÁR KELETI KÉZIRATAI.

Ismerteti: **Goldziher Ignác**.

(Vége.)

C) Török kéziratok.

XXX.

Mír 'Alî Sîr Nevâ'î csagataj költő munkái. Ezen gyönyörű codex általános ismertetését Dr. Kresmárik ezen folyóirat 1878-iki kötetének 328 és kk. lapjain nyújtotta. Ezen ismertetés 330. lapján közölt utóirat, melynek alapján a codex készülésének ideje igen helyesen van K. úr által meghatározva, a szerző ötösének (chamsza V. ö. fent XXIV. sz. a.) végéhez van függesztve; mely ötösnek a szerző az utóiratban említett kétféle nevet adott, tudniillik »Pendzs gendzs« (= öt kincs, így nevezte Nizâmî persa költő is a maga Ötösét), vagy chamsza (ötös); ezen név van kitéve a K. úr által »stb. stb.« alatt elhagyott két szóban. (Signaturája még nincs.)

XXXI.

Muhammedîjje.

Ivrétű 255 levélből álló kézirat. Nem »Alcoranus« a minőnek eddig determinálva volt, hanem mystikus ízű terjedelmes költemény, melyben a muhammedán dogmatika több pontjai, különösen a prófétákra vonatkozó tanok vannak verses alakban előadva. Szerzője Muhammed (innen a könyv czíme) Cselebi Jazidsizâde (megh. 854 = 1450 Galipoliban). Ez utóbbi szó annyit jelent mint: az irnok fia (török Jazidzi =